

بررسی تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر رابطه افشای ریسک و بندهای حسابرسی

محمد امین اسکندری^۱

یوسف کشاورز^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۵ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۱۱/۲۶

چکیده

امروزه مقوله حسابرسی به عنوان زیربنای سامانه‌های مالی و اعتباری مقبولیت گسترده‌ای یافته است. به گونه‌ای که اعتباردهندگان و دارندگان منابع مالی خود، به یک اعتماد و اطمینان خاطر اولیه دست یابند. هدف این پژوهش نیز بررسی تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر رابطه افشای ریسک و بندهای حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است. روش نمونه‌گیری سیستماتیک تعداد ۹۵ شرکت در طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ بررسی شدند. نتایج تحقیق نشان داد که افشای ریسک بر بندهای حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد. به علاوه قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رابطه بین افشای ریسک و بندهای حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را به طور معناداری تعدیل می‌کند.

واژگان کلیدی

قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، افشای ریسک، بندهای حسابرسی، بورس اوراق بهادار.

۱- دانشکده مدیریت، واحد نی ریز، دانشگاه آزاد اسلامی، نی ریز، ایران. (m.amin.eskandari3120@gmail.com)

۲- استادیار، دانشکده مدیریت، واحد نی ریز، دانشگاه آزاد اسلامی، نی ریز، ایران. (yousef.k73@gmail.com)

۱. مقدمه

امروزه مقوله حسابرسی به عنوان زیربنای سامانه‌های مالی و اعتباری مقبولیت گسترده‌ای یافته است. به گونه‌ای که اعتباردهندگان و دارندگان منابع مالی خود، به یک اعتماد و اطمینان خاطر اولیه دست یابند (صالحی و همکاران^۱، ۲۰۲۲). از این رو، کیفیت گزارش‌های مالی حسابرسی شده، یک منبع اطلاعاتی موثق برای رفع نیازهای اعتباردهندگان، سرمایه‌گذاران و سایر ذینفعان به حساب می‌آید (تسپیریدو و سپازیس^۲، ۲۰۱۴). این موضوع از طریق گزارش و اظهارنظر حسابرسان انجام می‌گیرد (فروزنده و همکاران، ۱۴۰۰). در واقع محصول نهایی حسابرسی یک واحد تجاری، گزارشی است که در آن، حسابرسان نسبت به صورت‌های مالی صاحب کار اظهارنظر می‌کنند. شهادت‌دهی حسابرسان در قالب اظهارنظر حرفه‌ای آن‌ها بیان می‌شود (سوتوپو و همکاران^۳، ۲۰۱۷). شهادت بیانگر اظهارنظر و عقیده حسابرسان در رابطه با میزان انطباق اطلاعات گزارش شده با معیارهای از قبل تعیین شده است (محمودی و قمری، ۱۴۰۰). رشد روزافزون شرکت‌ها و افزایش تقاضای این شرکت‌ها از مؤسسات حسابرسی به منظور ارائه خدمات غیر حسابرسی مجامع حرفه‌ای را با این مشکلاتی مواجه ساخته است که آیا خدمات غیر حسابرسی که مؤسسات حسابرسی به صاحبکاران خود ارائه می‌دهند، استقلال آن‌ها را مخدوش می‌کند یا خیر؟ چرا که خدمات متعدد ارائه شده از طرف مؤسسات حسابرسی به صاحبکاران خود نوعی وابستگی مالی و کاری بین مؤسسات حسابرسی و مشتریان خود ایجاد می‌کند (سیمامورا و هیندراجاتنو^۴، ۲۰۱۹). از آن جا که ارزش اظهارنظر حسابرسان به بی طرفی حسابرسان و عاری بودن او از تضاد منافع می‌باشد، از این رو، برای رفع این مشکل و نیز جلوگیری از مخدوش شدن استقلال حسابرسان در ارائه خدمات غیر حسابرسی به صاحبکاران خود، مجامع حرفه‌ای حسابداری به وضع چارچوب‌های قانونی پرداخته‌اند (روبو و همکاران^۵، ۲۰۱۹). صورت‌های مالی حسابرسی شده به وسیله حسابرسان مستقل وسیله مناسبی در انتقال اطلاعات قابل اتکا است. حسابرسان مستقل شایسته‌ترین شخص برای اظهارنظر درباره قابلیت اعتماد گزارش‌های مالی واحد اقتصادی است (سانچز-سرانو و همکاران^۶، ۲۰۲۰). شایستگی حسابرسان به این دلیل است که وی فردی مستقل بوده و حسابرسی را طبق استانداردهای حسابرسی انجام می‌دهد تا اطمینان یابد که اقلام مندرج در صورت‌های مالی مطابق با استانداردهای حسابداری است؛ بنابراین، حسابرسان به ادعاهایی که توسط شخص دیگر در قالب صورت‌های مالی تهیه شده است، اعتبار می‌دهد. بدین وسیله قابلیت اتکای اطلاعات بکار رفته در تصمیمات اقتصادی را افزایش می‌دهد (امید^۷، ۲۰۱۵). باید اشاره کرد که گزارش حسابرسی شامل مواردی از قبیل مشاهدات و اظهارنظر در مورد مسائل مهم توسط حسابرسان می‌باشد تا برای پشتیبانی از نتایج به دست آمده از عملیات حسابرسی بکار گرفته شود. این امور زمانی که نتیجه عملیات حسابرسی شامل اظهارافشای ریسک مقبول، مشروط و یا مردود باشد بکار گرفته می‌شود. شواهد نشان می‌دهد که دریافت گزارش حسابرسی مقبول، با گزارش‌ها و اطلاعات مالی با کیفیت قابل دستیابی است (ساتریا و همکاران^۸، ۲۰۱۸).

¹ Salehi and et al

² Tsipouridou and Spathis

³ Sutopo and et al

⁴ Simamora and Hendarjatno

⁵ Robu and et al

⁶ Sánchez-Serrano and et al

⁷ Omid and et al

⁸ Satria and et al

و دوکیمو و همکاران^۹، ۲۰۲۱). همچنین انتظار می‌رود که هرچه قدر اطلاعات باکیفیت‌تر باشند، تعداد بندهای اظهارنظر در گزارش حسابرسی بیشتر خواهد بود که به تبع آن، میزان تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی نیز طولانی‌تر خواهد شد. این موضوع تا حدی به این دلیل است که انتظار می‌رود حسابرسان هنگام پیدا کردن و یا مردد شدن در مورد وجود اخلال یا بی‌نظمی در صورت‌های مالی، آزمون‌های خود را افزایش دهند (لونتیس و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۵)؛ بنابراین ادبیات، می‌توان گفت که کیفیت اطلاعات مندرج در گزارش‌های مالی و عدم پیچیدگی در آن، منجر به کاهش تعداد بندها در گزارش حسابرسی می‌شود.

از طرف دیگر، با مطرح شدن نیاز به اطلاعات ریسک و وجود کاستی‌هایی در افشای آن و همچنین اختیاری بودن بخش زیادی از افشای ریسک، مطالعات به بررسی ویژگی‌ها و کمبودهای مرتبط با ریسک‌های افشا شده در گزارش‌های سالانه شرکت‌ها پرداخته‌اند. مطالعات بیان می‌کنند که شرکت‌ها بیشتر اطلاعات کیفی و کمتر اطلاعات کمی در مورد ریسک ارائه می‌کنند (لاجیلی و زقال^{۱۱}، ۲۰۰۵؛ کاجوتر و بارث^{۱۲}، ۲۰۰۷ و آبراهام و شریوز^{۱۳}، ۲۰۱۴)؛ از نظر تأکید بر دوره زمانی، برخی بیان داشتند بیشتر اطلاعات گذشته‌نگر یا بدون تاریخ ارائه می‌شود (دبلر و همکاران^{۱۴}، ۲۰۱۱ و ساگار و سینگ^{۱۵}، ۲۰۱۷) و برخی دریافتند که اطلاعات آینده‌نگر بیشتر ارائه می‌شود (لینسلی و شریوز^{۱۶}، ۲۰۰۵؛ المقصوم و همکاران^{۱۷}، ۲۰۱۶). در نهایت در خصوص افشای منبع ریسک و مدیریت ریسک، برخی تمرکز بیشتر را بر افشای منبع ریسک (هیل و شورت^{۱۸}، ۲۰۰۹) و برخی مدیریت ریسک (لنسلی و شریوز، ۲۰۰۳) یافتند. دبلر و همکاران (۲۰۱۱) و آبراهام و همکاران (۲۰۱۲) دریافتند که سهم پائینی از اطلاعات افشا شده در خصوص ریسک به صورت کمی و آینده‌نگر است. لنسلی و شریوز (۲۰۰۵) در بررسی افشای اطلاعات مربوط به ریسک در انگلستان دریافتند که بیشترین اطلاعات افشا شده مربوط به ریسک‌های راهبردی الی و درستی بوده و افشای ریسک به میزان زیادی کیفی و آینده‌نگر است. مهبت^{۱۹} (۲۰۰۵) دریافت که افشای ریسک در ژاپن بیشتر کیفی و کمتر آینده‌نگر است. رجب و هندلی اسکاچلر^{۲۰} (۲۰۰۹) دریافتند که ریسک‌های افشا شده بیشتر کیفی، بدون تاریخ و مربوط به اخبار خوب است. دبلر و همکاران (۲۰۱۱) نیز دریافتند که افشای ریسک در گزارش مدیریت بیشتر شامل ریسک‌های مالی است و افشای کمی و آینده‌نگر کمتر ارائه می‌شود. در نهایت می‌توان نتیجه گرفت که کشورها و شرکت‌های مختلف از نظر افشای ریسک متفاوت هستند (مهبت، ۲۰۰۵) که این موضوع به قوانین افشا، سیستم قانونی، ویژگی‌های فردی و ساختار قانونی مربوط است مطابق (کاماروزامان و همکاران^{۲۱}، ۲۰۱۹ و حاج-سلام و همکاران^{۲۲}، ۲۰۲۰).

⁹ Docimo and et al

¹⁰ Leventis and et al

¹¹ Lajili and Zéghal

¹² Kajüter and Barth

¹³ Abraham and Shrivess

¹⁴ Dobler and et al

¹⁵ Saggarr and Singh

¹⁶ Linsley and Shrivess

¹⁷ Al-Maghzom and et al

¹⁸ Hill and Short

¹⁹ Mohobbot and et al

²⁰ Rajab and Handley-Schachler

²¹ Kamaruzaman and et al

²² Haj-Salem and et al

یافته‌ها در بخش قبلی نشان داد که ممکن است افشای ریسک در کشورها و شرکت‌ها با اهداف متفاوتی انجام شود. ام نقطه اشتراک این پژوهش‌ها را می‌توان در بحث پیش‌بینی‌ها و چشم‌اندازها جست‌وجو کرد. این شرایط می‌تواند گزارش‌های مالی را به دلیل حجم بیشتر اطلاعات و برآوردها برای آینده، پیچیده‌تر کند. بر این اساس، حساب‌رسان نیز مجبور خواهند شد اطلاعات بیشتری را بررسی کرده و همچنین، احتمال دارد در گزارش حساب‌رسی، برای رفع شبهه ذینفعان، بندها و اطلاعات بیشتری در گزارش خود بیاورند؛ بنابراین تا اینجا استدلال شد که افشای ریسک با توجه به ماهیت پیش‌بینی‌کننده آن از اطلاعات و آینده شرکت، منجر به افزایش تعداد بندها در گزارش حساب‌رسی می‌شود. با این حال، یکی از متغیرهای مهمی که نمی‌توان هنگام گزارشگری و در تمام مراحل آن از تأثیر آن غافل شد، بحث ویژگی‌های کیفی این اطلاعات است که در این پژوهش موضوع قابلیت مقایسه این اطلاعات مدنظر پژوهشگران است. یکی از مزایای مهم قابلیت مقایسه، می‌توان افزایش کیفیت اطلاعات در دسترس و در نتیجه آن افزایش پوشش تحلیلگران و دقت پیش‌بینی آنان نام برد (هورتن و همکاران^{۲۳}، ۲۰۱۳). بر این اساس، می‌توان استدلال کرد که قابلیت مقایسه می‌تواند کیفیت اطلاعات مندرج در گزارش‌های مالی را بالا برده و همچنین، به دقت پیش‌بینی‌ها که یکی از مصادیق آن‌ها که در فوق به آن اشاره شد، افشای ریسک، کمک شایانی می‌کند؛ به عبارت دیگر، پیش‌بینی شرکت از آینده را برای مدیران، سرمایه‌گذاران و بخصوص حساب‌رسان آسانتر و منطقی‌تر می‌کند. بر این اساس، می‌توان گفت که حساب‌رسان در این وضعیت تعداد افزایش یافته بندهای حساب‌رسی به دلیل افشای ریسک از طرف شرکت‌ها را تعدیل می‌کنند. چراکه تا حدی اطلاعات برای آن‌ها مستدل‌تر و قابل اتکاتر شده است. بر این اساس، استدلال می‌شود که قابلیت مقایسه می‌تواند رابطه منفی بین افشای ریسک و تعداد بندهای حساب‌رسی را تعدیل کند. این پژوهش دستاوردهایی جدیدی را برای متون حسابداری به همراه دارد. پژوهش حاضر برای اولین بار اثر افشای ریسک بر تعداد بندهای حساب‌رسی و همچنین، اثر قابلیت مقایسه بر این رابطه را در ایران را مورد آزمون قرار می‌دهد. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد افشای ریسک بر خلاف ادعای مبانی نظری و استدلال اولیه پژوهشگران بر این اساس، توانسته منجر به کاهش تعداد بندهای گزارش حساب‌رسی شده و همچنین، قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، شدت این رابطه را به صورت معناداری تقویت می‌کند. یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای قانون‌گذاران، صاحبکاران و حساب‌رسان مفید باشد. همچنین، این پژوهش می‌تواند مقدمه‌ای برای پژوهش‌های گسترده‌تر در این زمینه در محیط اقتصادی ایران باشد.

۲. مبانی نظری پژوهش

۱. بندهای حساب‌رسی

وجود بندهای اظهارنظر در گزارش حساب‌رسی از الزامات و مقررات حساب‌رسی ناشی می‌شود که برخی از محققان بندهایی که حساب‌رس در ارتباط با تداوم فعالیت صاحب‌کار در گزارش خود منظور نموده و میزان صحت این بندها در پیش‌بینی ورشکستگی صاحب‌کار به عنوان معیاری برای کیفیت حساب‌رسی در نظر گرفته‌اند از قبیل کراسول و همکاران^{۲۴} (۲۰۰۲)؛ برخی نوع گزارش حساب‌رسی (شامل مقبول، مشروط، مردود و عدم اظهارنظر) را در نظر گرفته‌اند، از قبیل لی و همکاران^{۲۵} (۲۰۰۸)؛ و برخی دیگر نظیر مولا^{۲۶} (۲۰۱۷) تعداد بندهای اظهارنظر حساب‌رس را به عنوان معیاری

²³ Horton and et al

²⁴ Craswell and et al

²⁵ Lee and et al

²⁶ Moalla

برای کیفیت حسابرسی در نظر گرفته‌اند. گزارش حسابرسی شامل مواردی از قبیل مشاهدات و اظهارنظر در مورد مسائل مهم توسط حسابرس می‌باشد تا برای پشتیبانی از نتایج به دست آمده از عملیات حسابرسی بکار گرفته شود. این امور زمانی که نتیجه عملیات حسابرسی شامل اظهارافشای ریسک مقبول، مشروط و یا مردود باشد بکار گرفته می‌شود. شواهد نشان می‌دهد که دریافت گزارش حسابرسی مقبول حسابرسی را به تأخیر خواهد انداخت (لیو و همکاران^{۲۷}، ۲۰۲۰). همچنین انتظار می‌رود که هر چقدر تعداد بندهای اظهارنظر در گزارش حسابرسی بیشتر باشد، میزان تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی نیز طولانی‌تر باشد، این تا حدی به این دلیل است که انتظار می‌رود حسابرسان هنگام پیدا کردن و یا مردد شدن در مورد وجود اخلاص با بی‌نظمی در صورت‌های مالی، آزمون‌های خود را افزایش دهند (فرناندز-گیمز و همکاران^{۲۸}، ۲۰۱۶ و ژانگ و همکاران^{۲۹}، ۲۰۲۰).

۲. افشای ریسک

ریسک در زبان عرف عبارت است از خطری که به علت عدم اطمینان در مورد وقوع حادثه‌ای در آینده پیش می‌آید و هر قدر این عدم اطمینان بیشتر باشد، اصطلاحاً گفته می‌شود که ریسک بیشتر است (هولتون^{۳۰}، ۲۰۰۴ و برنت^{۳۱}، ۲۰۱۰). از طرف دیگر، اصل افشاء یکی از اصول حسابداری است که بر کلیه جوانب گزارشگری مالی تأثیر دارد (لی و همکاران، ۲۰۱۸). اصل افشاء ایجاب می‌کند که کلیه واقعیت‌های با اهمیت مربوط به رویدادها و فعالیت‌های مالی واحد تجاری به شکل مناسب و کامل گزارش شود. بر اساس این اصل، صورت‌های مالی اساسی باید حاوی تمامی اطلاعات با اهمیت، مربوط و به موقع باشد و این نوع اطلاعات به گونه‌ای قابل فهم و حتی الامکان کامل ارائه شود تا امکان اتخاذ تصمیمات آگاهانه برای استفاده‌کنندگان را فراهم سازد (ستوکن^{۳۲}، ۲۰۱۳). از سوی دیگر، اطلاعاتی که ارائه می‌شود نباید از لحاظ کمیت و کیفیت به گونه‌ای باشد که موجبات سردرگمی استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی را فراهم سازد (جو و همکاران^{۳۳}، ۲۰۰۸).

حال، با این تعریف پیش فرض از ریسک که با خطر در هر فعالیتی که احتمال موفقیت صددردم موجود نباشد، ریسک وجود دارد، می‌توان گفت که ریسک جزء جدانشدنی زندگی انسان‌ها و سازمان‌ها است و موفقیت در تصمیم‌گیری‌ها با یک نوع با طیف متنوعی از ریسک‌ها روبرو است (کیانی و همکاران^{۳۴}، ۲۰۱۵). اصل مهمی در بازار سرمایه وجود دارد مبنی بر اینکه سرمایه‌گذار از ریسک‌گریز است. بر این اساس، سرمایه‌گذاران ریسک‌گریز از ورود سرمایه خود به جایی که ریسک وجود دارد و یا افق نامشخص و نامعلومی در برابر سود و اصل سرمایه آن‌ها است، امتناع می‌کنند (کیم و همکاران^{۳۵}، ۲۰۲۰). ریسک در بازارهای مالی اهمیت قابل توجهی دارد و در تصمیمات سرمایه‌گذاران و فعالان بازار سرمایه تأثیرگذار است و به همین دلیل سرمایه‌گذاران تمایل دارند از مخاطراتی که ممکن است سرمایه‌گذاری آن‌ها را تهدید کند آگاه باشند؛ بنابراین، گزارش‌های مالی و غیر مالی که شرکت‌ها به صورت سالانه و فصلی و چندماهه منتشر

²⁷ Liu and et al

²⁸ Fernández and et al

²⁹ Zhang and et al

³⁰ Holton

³¹ Berent

³² Stocken

³³ JU and et al

³⁴ Kiani and et al

³⁵ Kim and et al

می‌کنند و در واقع با این کار اقدام به افشای اطلاعات می‌نمایند، از مهم‌ترین منابع برای ارزیابی ریسک‌هایی است که شرکت‌ها با آن مواجه می‌شوند و مورد استفاده سرمایه‌گذاران قرار می‌گیرند (دی و همکاران^{۳۶}، ۲۰۱۸). یکی از دلایل افزایش اهمیت افشای ریسک، اثری است که ریسک‌های مختلف شرکت‌ها بر تصمیمات سرمایه‌گذاران در ارزیابی و ارزشگذاری صحیح مؤسسات دارد (بوفاروا و همکاران^{۳۷}، ۲۰۲۰). افشای موارد مرتبط با ریسک، شکاف اطلاعاتی ایجاد شده بین مدیران و سرمایه‌گذاران در رابطه با عدم اطمینان تجاری را کاهش می‌دهد. افشای ریسک می‌تواند در ارزیابی عملکرد آتی شرکت‌ها توسط سرمایه‌گذاران تأثیرگذار باشد. مدیران نیز می‌توانند از افشای ریسک منتفع گردند. آن‌ها می‌توانند وضعیت خوب مؤسسه خود را با شناسایی و افشای مناسب ریسک نشان داده و در مقابل مدیرانی که اقدام به افشای مناسب ریسک نمی‌کنند مزیت بیشتری به دست آورند (الشندیدی و همکاران^{۳۸}، ۲۰۱۳). پژوهش‌هایی نیز وجود دارد که نشان می‌دهد افشای ریسک چندان کارآمد نمی‌باشد. برخی از این پژوهش‌ها بیانگر این است که افشای ریسک، اطلاعات قابل اتکایی به سرمایه‌گذاران ارائه نمی‌کند (بوفاروا و همکاران، ۲۰۲۰)؛ و برخی دیگر معتقدند که افشای ریسک مفید نبوده و خالی از هرگونه مدیریت واقعی می‌باشد (عبداله و همکاران^{۳۹}، ۲۰۱۵ و آدلوپو^{۴۰}، ۲۰۱۷).

۳. افشای ریسک و بندهای حسابرسی

فدراسیون بین‌المللی حسابداران^{۴۱} (۱۹۹۹) ریسک را به عنوان رویداد بالقوه آتی تعریف می‌کند که می‌تواند دستیابی سازمان به اهداف راهبردی، عملیاتی و مالی را تحت تأثیر قرار دهد. گزارش فدراسیون بین‌المللی حسابداران تمرکز ریسک را از مفهوم منفی خطر به تفسیری مثبت تغییر داد و بیان می‌کند مدیریت ریسک بخشی از فرآیند ایجاد ارزش پایدار برای سهامداران است. به طور مشابه، انجمن حسابداران خبره انگلستان و ولز^{۴۲} (۱۹۹۹) نیز ریسک را به عنوان هر رویدادی که ممکن است عملکرد شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار دهد، تعریف کرده و بیان می‌کند که ریسک تنها شامل جنبه‌های منفی نیست (کمیته مالی انجمن حسابداران خبره انگلستان و ولز، ۲۰۰۲). انجمن مدیریت ریسک (۲۰۰۲) نیز ریسک را به عنوان ترکیبی از احتمال یک رویداد و پیامدهای آن تعریف می‌کند و مدیریت ریسک را با هر دو جنبه مثبت و منفی ریسک مرتبط می‌داند (انجمن مدیریت ریسک، ۲۰۰۲)؛ بنابراین، در نظر گرفتن هر دو جنبه منفی و مثبت ریسک در تصمیمات مختلف و گزارشگری اهمیت دارد. در حوزه افشای اختیاری و محرک‌های مدیریت در این خصوص دو نظریه نمایندگی و علامت‌دهی نقش مهمی دارند. مطابق تئوری نمایندگی مدیران ممکن است با هدف کاهش هزینه نمایندگی و باقرینگی اطلاعاتی اقدام به افشای اختیاری کنند (ابراهام و کوکس، ۲۰۰۷). همچنین ناقربینگی اطلاعاتی یکی از بنیان‌های نظریه علامت‌دهی است و مدیران برای نمایش عملکرد مناسب خود اقدام به افشای اختیاری می‌کنند (الشندیدی و همکاران، ۲۰۱۳)؛ بنابراین، با بهبود افشا می‌توان مشکلاتی از قبیل هزینه معاملات بالا، کم عمقی بازار، نقدشوندگی پایین، بازده پایین معاملات و سرمایه‌گذاری بدون سود برای سرمایه‌گذاران خرد در بازارهای سرمایه را کاهش داد (کاپولی و همکاران^{۴۳}، ۲۰۱۵). افشای اطلاعات حسابداری و ریسک می‌تواند با کاهش ناقربینگی

³⁶ Dey and et al

³⁷ Bufarwa and et al

³⁸ Elshandidy and et al

³⁹ Abdullah and et al

⁴⁰ Adelopo

⁴¹ Financial Accounting Standards Board (FASB)

⁴² IFAC

⁴³ Capolei and et al

اطلاعاتی به اهداف ارزشگذاری و ارزیابی مباشرت کمک کنند (می‌هکنن^{۴۴}، ۲۰۱۳)؛ به عبارت دیگر گزارشگری ریسک می‌تواند به عنوان منبعی از اطلاعات برای مدل‌های تصمیم‌گیری باشد. اگر مدل تصمیم‌گیری شامل مجموعه‌ای از کنش‌ها، شرایط و خروجی‌ها باشد، عدم قطعیت خروجی و نتیجه تصمیم به پیش آمد شرایط محدود می‌شود (نگوین و همکاران^{۴۵}، ۲۰۱۹)؛ بنابراین، اطلاعات ارائه شده در گزارش ریسک، احتمال وقوع شرایط و همچنین احتمال خروجی‌ها را پیش‌بینی می‌کند. مطالعات تجربی نیز بیان می‌کنند که افشای ریسک برای سرمایه‌گذاران بسیار مفید است (می‌هکنن، ۲۰۱۲ و مختار و ملت^{۴۶}، ۲۰۱۳)؛ زیرا گزارشگری ریسک می‌تواند موجب کاهش هزینه سرمایه (ناهار و همکاران^{۴۷}، ۲۰۱۶) و کاهش ناقربینگی اطلاعاتی (می‌هکنن، ۲۰۱۳) شود و به تلاش‌های مدیریت ریسک نظم دهد (بهبود مباشرت) (البنسلی و شریوز، ۲۰۰۶). به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که گزارشگری ریسک به ایجاد محیط باثبات برای سرمایه‌گذاران و انباشت سرمایه کمک می‌کند (رجب و هندلی اسکاچلر، ۲۰۰۹). بر این اساس، قانون‌گذاران و تدوین‌کنندگان استاندارد، برای بهبود افشای ریسک تلاش می‌کنند.

همانگونه که بیان شد، تقاضای زیادی برای افشای اطلاعات ریسک به منظور بهبود تصمیم‌های سرمایه‌گذاری وجود دارد؛ زیرا گزارشگری ریسک اطلاعات مفیدی به بازار انتقال و درک ذینفعان از میزان در معرض ریسک قرار داشتن را بهبود می‌بخشد (ایلهان و همکاران^{۴۸}، ۲۰۲۰). با وجود این تقاضا و تلاش قانون‌گذاران در برقراری الزامات، شرکت‌ها اطلاعات کافی در خصوص ریسک فراهم نمی‌کنند و هنوز نسبت به فقدان اطلاعات در مورد ریسک‌پذیری شرکت‌ها نگرانی وجود دارد. مطالعات تجربی شواهد اندکی از افشای داوطلبانه ریسک گزارش کرده‌اند (ناهار و همکاران، ۲۰۲۰) و بیان می‌کنند که شرکت‌ها در زمینه گزارشگری ریسک برخی ویژگی‌ها و ریسک‌ها را کمتر مدنظر قرار می‌دهند (احمدی و همکاران^{۴۹}، ۲۰۲۲). از طرف دیگر، یکی از ارکان مهم ارائه دهنده اطلاعات نهایی به ذینفعان شرکت‌ها، حسابرسان هستند که در قالب گزارش حسابرسی و در بندهای لازم، خلاصه اطلاعات و کیفیت و میزان قابلیت اتکا بر این اطلاعات را نشان می‌دهند. حال، هرگاه شرکت‌ها اطلاعات بیشتری با اهداف مختلف اعم از افشای داوطلبانه ریسک منتشر و افشا کنند، با توجه به حجم وسیع‌تر اطلاعات و با پیش‌فرض اهداف متفاوت از این کار، حسابرسان بایستی زمان بیشتری برای بررسی این گزارش‌ها صرف کرده و از طرف دیگر، باید کیفیت این اطلاعات را در قالب گزارش حسابرسی برای ذینفعان نشان دهند. در این شرایط، بایستی حسابرسان متناسب با میزان و مقدار اطلاعات و سطح پیچیدگی آن‌ها، بندهای بیشتری در گزارش خود بگنجانند و از این طریق بتوانند همه اطلاعات منتشر شده از طرف شرکت‌ها را مورد ارزیابی قرار دهند. همانطور که قبلاً به آن اشاره شد، پیچیدگی گزارش‌های مالی به دلیل حجم بیشتر اطلاعات و برآوردها برای آینده، متفاوت است. بر این اساس، حسابرسان نیز مجبور خواهند شد اطلاعات بیشتری را بررسی کرده و همچنین، احتمال دارد در گزارش حسابرسی، برای رفع شبهه ذینفعان، بندها و اطلاعات بیشتری در گزارش خود بیاورند. بحث افشای ریسک نیز از این قاعده مستثنی نیست و حتی می‌توان استدلال کرد که اطلاعات مربوط با توجه به اهداف تشریح شده از آن، نیازمند ارزیابی گسترده‌تر و همچنین، بیان اطلاعات بیشتر برای اطمینان دادن

⁴⁴ Miihkinen

⁴⁵ Nguyen and et al

⁴⁶ Mokhtar and Mellett

⁴⁷ Nahar and et al

⁴⁸ Ilhan and et al

⁴⁹ Ahmadi and et al

به ذینفعان این گزارش‌ها است؛ بنابراین، استدلال می‌شود که افشای ریسک با توجه به ماهیت پیش‌بینی‌کننده آن از اطلاعات و آینده شرکت، منجر به افزایش تعداد بندها در گزارش حسابرسی می‌شود.

۴. تأثیر قابلیت مقایسه بر رابطه بین افشای ریسک و بندهای حسابرسی

پنهان‌کاری اطلاعات مالی شرکت توسط مدیران، منجر به به‌وجود آمدن عدم تقارن اطلاعاتی می‌شود. یکی از اثرات وجود اطلاعات نامتقارن، اخلال در عملکرد درست بازارها است. یکی از راه‌های کاهش عدم تقارن اطلاعات و افزایش کارایی بازار سرمایه، افشای اطلاعات مالی است (لیو و همکاران، ۲۰۲۱). یکی از مهم‌ترین اطلاعات مالی مورد استفاده سرمایه‌گذاران، صورت‌های مالی است. از اینرو، کیفیت اطلاعات صورت‌های مالی از اهمیتی خاصی برخوردار است. کیفیت اطلاعات حسابداری از دو بُعد قابل بررسی است. اولین بُعد به درستی اندازه‌گیری ارقام حسابداری و مطابقت آن با رویدادهای اقتصادی زیربنایی مرتبط است که به این بُعد کیفیت ذاتی حسابداری گفته می‌شود. بُعد دیگر به ارائه اطلاعات مشابه پیرامون رویدادهای یکسان بین شرکت‌های همتا می‌پردازد که اصطلاحاً قابلیت مقایسه صورتهای مالی نامیده می‌شود (فانگ و همکاران^{۵۰}، ۲۰۱۲). به دلیل استفاده از روش‌های حسابداری مختلف، مقایسه اطلاعات مالی شرکت‌ها با یکدیگر اغلب دشوار است، این تفاوت در روش‌های حسابداری، ارزیابی فرصت‌های سرمایه‌گذاری جایگزین را برای استفاده‌کنندگان دشوار می‌سازد (الشندادی و همکاران، ۲۰۲۱)؛ بنابراین، اطلاعاتی که قابلیت مقایسه بالایی با هم دارند، برای استفاده‌کنندگان مفیدتر است، زیرا آن‌ها هزینه کمتری برای جمع‌آوری و تفسیر این اطلاعات می‌پردازند. همچنین، قابلیت مقایسه اطلاعات، منجر به افزایش کیفیت اطلاعات مالی شرکت‌ها و به تبع آن افزایش دقت و کاهش پراکنندگی پیش‌بینی، افزایش نقدینگی و حجم معاملات سهام و انعکاس بیشتر اطلاعات خاص شرکت در بازده دوره جاری را افزایش می‌دهد (چن و همکاران، ۲۰۱۳). از طرف دیگر، ثبات رویه حسابداری یک جنبه مهم از قابلیت مقایسه اطلاعات حسابداری است که بر میزان عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سرمایه‌گذاران تأثیر می‌گذارد (بارث و همکاران، ۲۰۱۳). دیاموند^{۵۱} (۱۹۸۵) بیان می‌کند که انگیزه معامله‌کنندگان جهت کسب اطلاعات خصوصی با اثربخش‌تر کردن اطلاعات عمومی و در دسترس کاهش می‌یابد. انتظار می‌رود که وجود اطلاعات قابل مقایسه که منجر به بااهمیت‌تر کردن اطلاعات عمومی و در دسترس می‌شود، بر عدم تقارن اطلاعات بین سرمایه‌گذاران اثرگذار باشد. بر این اساس، می‌توان گفت که اطلاعات باکیفیت و قابل مقایسه، می‌تواند ریسک شرکت و حتی ذینفعان را تا حدی کاهش دهد و منجر به تصمیم‌گیری‌های بهینه شود. از طرف دیگر، همانطور که قبلاً بحث شد، افشای اطلاعات حسابداری و ریسک می‌تواند با کاهش ناقرینگی اطلاعاتی به اهداف ارزشگذاری و ارزیابی مباشرت کمک کند؛ به عبارت دیگر گزارشگری ریسک می‌تواند به عنوان منبعی از اطلاعات برای مدل‌های تصمیم‌گیری باشد. حال اگر این اطلاعات دارای قابلیت مقایسه نیز باشند، به تبع آن می‌توان این اطلاعات افشا شده مربوط به ریسک و سایر جنبه‌های دیگر را باکیفیت دانست که می‌تواند ارزشگذاری بهتر شرکت کمک کرده و مبنای خوبی برای تصمیم‌گیری ذینفعان باشد. از بُعد مخالف اگر فرض شود که افشای اطلاعات و ریسک بخاطر منافع شخصی خود مدیران است، در این حالت نیز اطلاعات قابل مقایسه، می‌تواند با توجه به کیفیتی که به گزارش‌ها القا می‌کند و سهامداران را در مقایسه کردن و

⁵⁰ Fang and et al

⁵¹ Diamond

ارزیابی این اطلاعات توانا تر می‌کند، عملکرد بهینه خود را نشان داده و بنابراین، استدلال می‌شود که قابلیت مقایسه می‌تواند به افشای بهتر، سنجیده‌تر و البته در راستای اهداف ذینفعان کمک کند.

از طرفی دیگر، در بخش قبلی استدلال شد که افشای ریسک می‌تواند کیفیت حسابرسی و به تبع آن تعداد بندهای گزارش حساب‌برسان را تحت تأثیر قرار دهد. در این وسط، با توجه به اینکه قابلیت مقایسه می‌تواند کیفیت اطلاعات مندرج در گزارش‌های مالی را بالا برده و همچنین به دقت پیش‌بینی‌های ناشی از افشای ریسک کمک کند، می‌توان گفت قابلیت مقایسه می‌تواند منجر به تعدیل رابطه بین افشای ریسک و تعداد بندهای حسابرسی شود؛ زیرا حساب‌برسان در وضعیت وجود اطلاعات گسترده و برآوردهای انجام شده بر اساس اطلاعات، مجبور هستند گزارش‌های خود را با دقت بیشتر و البته با تعداد بندهای بیشتر برای بیان همه مطالب به دلیل افشای ریسک از طرف شرکت‌ها انجام دهند؛ اما در اینجا، قابلیت مقایسه به‌عنوان یک ویژگی افزایش دهنده کیفیت اطلاعات صورت‌های مالی، می‌تواند تردیدها در خصوص اطلاعات افشا شده ریسک را کاهش داده و بر این اساس، حساب‌برسان نیز بتوانند گزارش‌های مالی را بررسی کرده و به تبع آن اظهارنظر با کیفیت‌تر و البته با تعداد بندهای استاندارد ارائه دهند. به عبارتی، قابلیت مقایسه، افزایش تعداد بندهای گزارش حسابرسی به دلیل افشای ریسک از طرف شرکت‌ها را کاهش می‌دهد.

بر اساس این ادبیات پیشینه تجربی بحث شده، فرضیات پژوهش به صورت زیر مطرح می‌شود.

فرضیه اول: افشای ریسک بر بندهای حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

فرضیه دوم: قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رابطه بین افشای ریسک و بندهای حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را به طور معناداری تعدیل می‌کند.

۳. روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش تحقیق از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق را شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ تشکیل می‌دهد که با توجه به روش نمونه‌گیری حذف سیستماتیک ۹۵ شرکت بعنوان نمونه انتخاب شدند. جهت آزمون فرضیات پژوهش از دو مدل زیر استفاده می‌شود.

$$\text{Audit_Clauses}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{RD}_{i,t} + \beta_2 \text{Size}_{i,t} + \beta_3 \text{Age}_{i,t} + \beta_4 \text{ROA}_{i,t} + \beta_5 \text{LEV}_{i,t} \\ + \beta_6 \text{Audit}_{i,t} + \beta_7 \text{nst_Own}_{i,t} + \beta_8 \text{FC}_{i,t} + \varepsilon$$

$$\text{Audit_Clauses}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Compi}_{t,t} + \beta_2 \text{Size}_{i,t} + \beta_3 \text{Age}_{i,t} + \beta_4 \text{ROA}_{i,t} + \beta_5 \text{LEV}_{i,t} \\ + \beta_6 \text{Audit}_{i,t} + \beta_7 \text{nst_Own}_{i,t} + \beta_8 \text{FC}_{i,t} + \varepsilon$$

متغیر وابسته

بندهای حسابرسی ($\text{Audit_Clauses}_{i,t}$): برابر است با لگاریتم طبیعی تعداد بندهای حسابرسی.

متغیر مستقل

افشای ریسک ($RD_{i,t}$): لگاریتم طبیعی نمره سطح افشای ریسک شرکت t در سال t میباشد. در این پژوهش به تبعیت از پژوهشهای برادران حسن زاده و محرومی (۱۳۹۶) و فصیحی و همکاران (۱۳۹۸) از روش تحلیل محتوا برای اندازه‌گیری متغیر سطح افشای ریسک استفاده خواهد شد. تحلیل محتوا یک روش پژوهشی برای گرفتن نتایج معتبر و قابل تکرار از یک متن میباشد (کریپندورف^{۵۲}، ۲۰۰۴). در این روش، پژوهشگر پیام‌های تولیدشده را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. برای این منظور از تعداد جملات مرتبط با ریسک که در گزارش‌های مالی شرکت‌ها آمده به‌عنوان معیاری برای سنجش و اندازه‌گیری متغیر سطح افشای ریسک استفاده شده است. این روش قبلاً توسط پژوهشگرانی مانند الزهار و حسینی^{۵۳} (۲۰۱۲) مورد استفاده قرار گرفته است.

قابلیت مقایسه صورت‌های مالی ($COMP_{i,t}$): قابلیت مقایسه صورت‌های مالی؛ هرگاه دو شرکت مقادیر حسابداری مشابهی را گزارش کنند و تجربه اقتصادی مشابهی داشته باشند، دارای قابلیت مقایسه بیشتری هستند (بارث و همکاران، ۲۰۱۲).

متغیرهای کنترلی

SIZE: اندازه شرکت؛ برابر است با لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌های شرکت t در پایان سال t ؛
Age: سن شرکت است که لگاریتم طبیعی تعداد سال‌های ورود شرکت به بورس مبتنا قرار داده شده است؛
ROA: بازده دارایی‌های شرکت که برابر است با نسبت سود قبل از کسر بهره و مالیات بر مجموع دارایی‌ها؛
Lev: اهرم مالی؛ برابر است با مجموع بدهی‌های شرکت t در پایان سال t ، تقسیم بر مجموع دارایی‌های شرکت t در پایان سال t ؛

Audit: اگر شرکت توسط سازمان حسابرسی و مؤسسه حسابرسی مفید راهبر، حسابرسی شود عدد ۱ و در غیر این صورت صفر در نظر گرفته می‌شود. با توجه به اینکه سازمان حسابرسی و مؤسسه حسابرسی مفید راهبر، سطح بالاتری از کیفیت حسابرسی را نسبت به سایر مؤسسه‌های حسابرسی ارائه می‌دهند، شرکت‌هایی که از حسابرسان آن‌ها دعوت به حسابرسی می‌نمایند، سعی می‌کنند سطح بالاتری از افشای اطلاعات را ارائه نمایند.

Inst_Own: مالکیت نهادی؛ برابر است با درصد مالکیت سهامداران نهادی؛

FC: برابر است با جریان نقد عملیاتی تقسیم بر داراییهای ابتدای دوره شرکت.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

آزمون فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: افشای ریسک بر بندهای حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد.

نتایج به دست آمده از برازش مدل (۱) در جدول (۱) نشان داده شده است.

⁵² Krippendorff

⁵³ Elzahar and Hussainey

جدول (۱) برازش مدل (۱)					
متغیر وابسته: بندهای حسابرسی Audit_Clauses					
متغیرهای مستقل	ضریب	آماره t	ضریب تورم واریانس	سطح معناداری	رابطه
افشای ریسک (RD)	-0.09	3.70	1.002	0.000	معنی دار
SIZE	0.32	9.51	1.02	0.000	معنی دار
Age	0.27	9.32	1.45	0.000	معنی دار
ROA	0.22	8.20	1.42	0.000	معنی دار
Lev	-0.10	3.71	1.002	0.000	معنی دار
Audit	0.17	9.13	1.02	0.000	معنی دار
Inst_Own	0.12	9.6	1.45	0.000	معنی دار
FC	0.7	8.21	1.42	0.000	معنی دار
			ضریب تعیین مدل	0.80	
			ضریب تعیین تعدیل شده مدل	0.77	
				F	10318.7
			آماره بریوش-پاگان	سطح معناداری	0.000
			آماره دورین-واتسون		1.73
			آماره F جدول		23.76

یکی از مفروضات رگرسیون کلاسیک همگن بودن واریانس‌های باقیمانده است. در این مطالعه از آزمون بریوش-پاگان^{۵۴} برای تایید همگنی واریانس‌ها استفاده شد. بر اساس سطح معنی داری این آزمون که کمتر از ۰/۰۰۵ (۰/۰۰۰) است، فرضیه صفر همگنی واریانس رد می‌شود و می‌توان گفت مدل دارای مشکل ناهمگنی واریانس است. در این تحقیق از روش برآورد حداقل مربعات تعمیم یافته برای حل مسئله تخمین مدل استفاده شده است. همچنین برای آزمون عدم همبستگی باقیمانده‌ها از آزمون دورین واتسون استفاده شد که یکی از مفروضات تحلیل رگرسیون است و خود همبستگی نامیده می‌شود. با توجه به نتایج اولیه مدل برآورد، مقدار آماره دورین واتسون بین ۱,۵ تا ۲,۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که باقیمانده‌ها مستقل از یکدیگر هستند. مقدار آماره دورین-واتسون ۱,۷۳ است. ضریب تعیین مدل (۰/۸۰) نشان دهنده قدرت توضیحی مدل برآورد شده است. با بررسی اهمیت ضرایب مطابق جدول (۴-۵)، از آنجایی که احتمال آماری برای متغیر ضریب افشای ریسک (۰/۰۰۰) کمتر از ۵ ... است، به دلیل وجود تأثیر معنی دار این امر، فرضیه (۱) در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌شود. منفی بودن ضریب افشای ریسک (۰/۰۹-) نشان دهنده تأثیر منفی این متغیر بر بندهای حسابرسی شرکت‌ها است. در بررسی سطح معناداری متغیرهای کنترلی اندازه شرکت، اهرم مالی، بازده دارایی‌ها برابر با (۰/۰۰۰)، (۱۰۰۰۰)، (۱۰۰۰۰۰) می‌باشد و تأثیر این متغیرها بر بندهای حسابرسی شرکت در سطح

⁵⁴ - Breusch-Pagan

اطمینان است. از ۰,۹۵ رد نمی شود. مثبت بودن ضریب اندازه شرکت، اهرم مالی، بازده دارایی ها برابر با (۰,۳۲)، (۱۰,۲۷) و (۰,۲۲) است و نشان دهنده تأثیر مثبت این متغیرها بر بندهای حسابرسی شرکت ها است. فرضیه دوم: قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رابطه بین افشای ریسک و بندهای حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را به طور معناداری تعدیل می کند. نتایج به دست آمده از برازش مدل در جدول (۲) نشان داده شده است.

جدول (۲) برازش مدل (۲)						
متغیر وابسته: بندهای حسابرسی Audit_Clauses						
متغیرهای مستقل	ضریب ب	آماره t	ضریب واریانس	تورم	سطح معناداری	رابطه
قابلیت مقایسه صورت‌های مالی (COMP)	0.16	4.45	1.13	0.000	معنیدار	
SIZE	0.43	7.17	1.12	0.000	معنیدار	
Age	0.70	4.51	1.11	0.000	معنیدار	
ROA	0.97	4.46	1.10	0.000	معنیدار	
Lev	0.12	7.18	1.9	0.000	معنیدار	
Audit	0.15	4.52	1.8	0.000	معنیدار	
Inst_Own	0.17	4.47	1.7	0.000	معنیدار	
FC	0.20	7.19	1.6	0.000	معنیدار	
			ضریب تعیین مدل	0.65		
			ضریب تعیین تعدیل شده مدل	0.69		
			آماره بریوش -	F	11324.4	
			پاگان	سطح معناداری	0.000	
			آماره دوربین-واتسون	1.97		
			آماره F جدول	31.24		

یکی از مفروضات رگرسیون کلاسیک همگن بودن واریانس های باقیمانده است. در این مطالعه از آزمون بریوش - پاگان^{۵۵} برای تایید همگنی واریانس ها استفاده شد. بر اساس سطح معنی داری این آزمون که کمتر از ۰/۰۰۵ (۰/۰۰۰) است، فرضیه صفر همگنی واریانس رد می شود و می توان گفت مدل دارای مشکل ناهمگنی واریانس است. در این تحقیق از روش برآورد حداقل مربعات تعمیم یافته برای حل مسئله تخمین مدل استفاده شده است. همچنین برای آزمون

⁵⁵ - Breusch-Pagan

عدم همبستگی باقیمانده‌ها از آزمون دوربین واتسون استفاده شد که یکی از مفروضات تحلیل رگرسیون است و خود همبستگی نامیده می‌شود. با توجه به نتایج اولیه مدل برآورد، مقدار آماره دوربین واتسون بین ۱٫۵ تا ۲٫۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که باقیمانده‌ها مستقل از یکدیگر هستند. مقدار آماره دوربین واتسون ۱٫۹۷ است. ضریب تعیین مدل (۰/۶۵) نشان دهنده قدرت توضیحی مدل برآورد شده است. با بررسی اهمیت ضرایب مطابق جدول (۴-۶)، از آنجایی که احتمال آماری برای متغیر ضریب قابلیت مقایسه صورت‌های مالی (COMP) (۰/۰۰۰) کمتر از ۰٫۰۵ است، به دلیل وجود تأثیر معنی‌دار این امر، فرضیه (۲) در سطح اطمینان ۰٫۹۵ رد نمی‌شود. مثبت بودن ضریب قابلیت مقایسه صورت‌های مالی (COMP) (۰/۱۶) نشان دهنده تأثیر مثبت این متغیر بر بندهای حسابرسی شرکت‌ها است. در بررسی سطح معناداری متغیرهای کنترلی اندازه شرکت، اهرم مالی، بازده دارایی‌ها برابر با (۰/۰۰۰)، (۱۰۰۰۰)، (۱۰۰۰۰۰) می‌باشد و تأثیر این متغیرها بر بندهای حسابرسی شرکت در سطح اطمینان است. از ۰٫۹۵ رد نمی‌شود.

۵. نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق حاضر همراستا با نتایج تحقیق جوزف (۲۰۱۸) است که در تحقیقات خود، تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر خدمات حسابرسی در شرکت‌های آمریکایی به اثبات رسیده است. همچنین در تحقیقات چونگ می و همکاران (۲۰۱۵)، رابطه مستقیم بین نظر حسابرس و قابل مقایسه بودن صورتهای مالی تایید شد. می‌توان پیشنهاد عملی زیر را ارائه کرد: با توجه به نتیجه فرضیه اول مبنی بر اینکه افشای ریسک بر بندهای حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد، به سرمایه‌گذاران و سهامداران پیشنهاد می‌شود برای تخصیص موثر سرمایه‌گذاری‌ها، توجه بیشتری به قابلیت مقایسه در تصمیمات خود داشته باشند؛ بنابراین تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی برای استفاده کنندگان صورت‌های مالی بسیار حائز اهمیت است، بنابراین شرکت‌ها می‌توانند صورت‌های مالی را با کیفیت بالا و به ویژه با ویژگی قابل مقایسه ارائه کنند تا به تصمیم‌گیری اقتصادی استفاده‌کنندگان کمک کند. همچنین هزینه‌های حسابرسی را کاهش می‌دهد. با توجه به پذیرش فرضیه دوم تحقیق که نشان داد قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رابطه بین افشای ریسک و بندهای حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را به طور معناداری تعدیل می‌کند. به مالکان و مدیرانی که نقش مهمی در تصمیمات اتخاذ شده در شرکت‌های بورسی ایفا می‌کنند توصیه می‌شود کیفیت حسابرسی را افزایش داده و همچنین در فرآیند حسابرسی نظر قابل قبولی دریافت کنند و در نتیجه گزارش‌های مالی با کیفیت بهتری از جمله ارائه مالی ارائه دهند.

منابع

- احمدی، اسدی، غلامحسین و بهروز اشکانی. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین کیفیت مؤسسات حسابرسی، اظهارنظر حرفه‌ای حسابرسی و مدیریت سود. حسابرسی: نظریه و عمل. ۷۰-۴۷، (۲)۱.
- برادران حسن زاده، رسول، محرومی، رامین. (۱۳۹۶). تأثیر افشای ریسک بر پیش‌بینی قیمت سهام به وسیله سود و ارزش شرکت‌ها. راهبرد مدیریت مالی، ۵(۴)، ۱۸۹-۲۰۹.
- محمدرضائی فخرالدین، گل‌چهره محمد. (۱۳۹۶). خطای حسابرسی، نوع گزارش و تعداد بندهای شرط حسابرسی: نقش مشغله‌کاری شرکای مؤسسات حسابرسی. فصلنامه حسابداری مالی. ۹(۳۶)، ۳۱-۱.
- محمدرضائی، فخرالدین، مهربانپور، محمدرضا. (۱۳۹۵). نوع گزارش حسابرس و تعداد بندهای حسابرسی: اثر رتبه مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس و اوراق بهادار. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۵(۱۷)، ۶۵-۷۷.

— محمودی، محمد، قمری، سمیه. (۱۴۰۰). تاثیر افشای اطلاعات عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت ها بر بودجه کار حسابرسی، با در نظر گرفتن بند تاکید بر مطلب خاص در گزارش حسابرس مستقل. فصلنامه پژوهش های حسابرسی حرفه ای، ۱(۳)، ۵۱-۷۶.

- Abdullah, M., Shukor, Z. A., Mohamed, Z. M., & Ahmad, A. (2015). Risk management disclosure: A study on the effect of voluntary risk management disclosure toward firm value. *Journal of Applied Accounting Research*.
- Abraham, S., & Shrives, P. J. (2014). Improving the relevance of risk factor disclosure in corporate annual reports. *The British accounting review*, 46(1), 91-107.
- Abraham, S., Marston, C. L., & Darby, P. (2012). Risk reporting: Clarity, relevance and location. ICAS.
- Adelopo, I. (2017). Non-financial risk disclosure: The case of the UK's distressed banks. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 11(2), 23-42.
- Ahmadi, M., Rezaei, F., & Hamidi, N. (2022). Evaluating the performance of company risk disclosure on improving the decision-making power of investors using hierarchical analysis technique (AHP). *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, 13(1), 717-728.
- Ali, M. J. (2005). A Synthesis of Empirical Research on International Accounting Harmonization and Compliance with Financial Reporting Standards, *Journal of Accounting Literature*, 24, 1-52.
- Al-Maghzom, A., Hussainey, K., & Aly, D. A. (2016). Corporate governance and risk disclosure: Evidence from Saudi Arabia. *Corporate Ownership and Control Journal*, 13(2).
- Barth, M. E., W. R. Landsman, M. Lang, and C. Williams. (2012). Are IFRS-based and US GAAP-based accounting amounts comparable? *Journal of Accounting and Economics*, 54(1), 68-93.
- Diamond, D. W. (1985). Optimal release of information by firms, *the journal of finance*, 40(4), 1071-1094.
- Fernández-Gómez, M. A., García-Lagos, F., & Sánchez-Serrano, J. R. (2016). Integrating corporate governance and financial variables for the identification of qualified audit opinions with neural networks. *Neural Computing and Applications*, 27(5), 1427-1444.
- Liu, C., Su, K., & Zhang, M. (2021). Water disclosure and financial reporting quality for social changes: Empirical evidence from China. *Technological Forecasting and Social Change*, 166, 120571.
- Liu, H., Cullinan, C. P., & Zhang, J. (2020). Modified audit opinions and debt contracting: Evidence from China. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 27(2), 218-241.
- Lobo, G. J., Neel, M., & Rhodes, A. (2018). Accounting comparability and relative performance evaluation in CEO compensation, *Review of Accounting Studies*, 23(3), 1137-1176.
- Marquez-Illescas, G., Zebedee A., Zhou, L. (2018). Hear Me Write: Does CEO Narcissism Affect Disclosure? *Journal of Business Ethics*. Available in: <https://doi.org/10.1007/s10551-018-3796-3>.
- Nahar, S., Azim, M. I., & Hossain, M. M. (2020). Risk disclosure and risk governance characteristics: evidence from a developing economy. *International Journal of Accounting & Information Management*.
- Simamora, R. A., & Hendarjatno, H. (2019). The effects of audit client tenure, audit lag, opinion shopping, liquidity ratio, and leverage to the going concern audit opinion. *Asian Journal of Accounting Research*.

- Zhang, L., Chen, W., & Su, W. H. (2020). Product-market competition, internal control quality and audit opinions. Evidence from Chinese listed firms: Competencia en el mercado de productos, control interno de calidad y opiniones de auditoría. Evidencia de empresas chinas que cotizan en bolsa. *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 23(1), 102-112.

Investigating the impact of comparability of financial statements on the relationship between risk disclosure and audit clauses

Date of Receipt: 2022/12/26 Date of Issue: 2023/02/14

Abstract

Today, the category of auditing has gained wide acceptance as the foundation of financial and credit systems. In such a way that the creditors and owners of their financial resources achieve a basic trust and confidence. The aims of this research are to investigate the impact of the comparability of financial statements on the relationship between risk disclosure and audit clauses in companies listed on the Tehran Stock Exchange. Systematic sampling method of 95 companies was investigated during the years 2010-2019. The results of the research showed that risk disclosure has a significant effect on audit clauses in companies admitted to the Tehran Stock Exchange. In addition, the ability to compare financial statements significantly moderates the relationship between risk disclosure and audit clauses in companies listed on the Tehran Stock Exchange.

Keywords

Comparability of financial statements, risk disclosure, audit clauses, stock exchange.
